

door Femke Jonker
Klinisch psycholoog / promovenda

Achtergronden AVVB

AVVB voor adaptief functioneren

Adaptieve vaardigheden zijn vaardigheden die nodig zijn om onafhankelijk in de samenleving te functioneren (Tassé et al., 2012).

De AAIDD heeft aangetoond dat er tien vaardigheidsgebieden zijn, onderverdeeld in drie domeinen.

Hierop is de definitie van VB in de DSM-5 gebaseerd.

DSM-5 domeinen van adaptief functioneren

- **Conceptueel domein**

Concreet denken, moeite met plannen, beperkte coping strategieën, starheid, klein werkgeheugen, moeite met lezen en schrijven, moeite met geldbeheer

- **Sociaal domein**

Moeite met non-verbale taal, met gesprekken voeren, concreet taalgebruik en begripsvermogen, moeite om emoties en gedrag te reguleren, beperkt sociaal inzicht, beïnvloedbaarheid, egocentrisme

- **Praktisch domein**

Zelfzorg acceptabel?, moeite met: huishouden voeren, voor kinderen zorgen, vervoer, administratie voeren, vrije tijdsbesteding

Ontwikkeling AVVB

- 1) Wier, Den Dolder: Ontwikkeling vragenlijst en eerste pilotonderzoek naar validiteit en betrouwbaarheid (Kruisdijk, Jonker, Goedhard & Nijman, 2019)
- 2) Tweede onderzoek naar validiteit en betrouwbaarheid met grotere N, met steun van KFZ (Nijman, Hesper & Didden, 2017)
- 3) Grootschalig onderzoek naar validiteit, betrouwbaarheid en referentiegroepen, met steun van De Borg / VWS

2015

DSM-5 definitie + klinische ervaring

Observatievragenlijst

Kort en toch classificerend

10-15 min invultijd

Eenvoudige instructies

Geen training nodig

Vooraf 'hogere' niveaus

AVVB®
Adaptieve Vragenlijst Verstandelijke Beperking
Femke Jonker, Laurette Goedhard, Sophie Kruidijk & Herik Nijman (2015)

Doel van de vragenlijst
Deze vragenlijst meet adaptieve vaardigheden. Dat zijn (dagelijkse) vaardigheden die nodig zijn om zelfstandig te kunnen functioneren. Beperkingen in deze vaardigheden kunnen duiden op een (licht) verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid.
Samen met de uitslag van een intelligentietest kan een inschatting gemaakt worden van de ernst van de verstandelijke beperking op conceptueel, sociaal en praktisch gebied.
De lijst kan ook gebruikt worden als evaluatie-instrument bij het aanleren van adaptieve vaardigheden en bij het inschatten van hoeveel en welk type begeleiding de cliënt daarbij nodig heeft. Op de laatste pagina kan een profiel worden gemaakt van de sterk en zwak ontwikkelde vaardigheden van de cliënt.

INVULINSTRUCTIE

- ✓ De lijst wordt ingevuld door iemand die goed zicht heeft op het dagelijks functioneren van de cliënt, zoals een begeleider of een volwassen gezinslid. De lijst wordt dus niet ingevuld door de cliënt zelf.
- ✓ Vul in wat de cliënt normaliter doet, niet wat hij potentieel kan (maar niet uitvoert).
- ✓ De vragen worden beantwoord aan de hand van de volgende schaal:
1= voert de vaardigheid niet uit, ook niet met hulp ... tot ... 5= voert de vaardigheid geheel zelfstandig uit.
- ✓ Vul alle vragen in, ook als u niet helemaal zeker bent van uw antwoord. Kruis in dat geval het vakje "op inschatting" aan, zodat duidelijk is dat het om een inschatting gaat. Indien u weet dat de cliënt de vaardigheid normaliter uitvoert, laat dan het vakje "op inschatting" leeg.
- ✓ Wanneer u de cliënt een score 1 of 2 geeft, kruis dan het vakje "leerbaar" aan indien u van mening bent dat de cliënt de vaardigheid wel zou kunnen leren. Als u van mening bent dat de cliënt niet leerbaar is in deze vaardigheid, laat het vakje dan leeg.
- ✓ Bij een aantal vragen worden voorbeelden gegeven. De cliënt hoeft niet aan alle voorbeelden te voldoen. Ga bij het scoren van de vaardigheid uit van wat qua frequentie gangbaar is (nagels knippen hoeft bijvoorbeeld niet dagelijks).

DATUM : _____ DISCIPLINE OF BEROEP VAN DE INVULLER : _____

Mede tot stand gekomen door het Expertisecentrum Forensische Psychiatrie (SFP) en Expertisecentrum De Borg

Expertisecentrum Forensische Psychiatrie **de Borg** **1**

Classificeren VB en zwakbegaafdheid
Sterkte – zwakte analyse
Indiceren voor zorg
Vaardigheden leren

AVVB[®]
Adaptieve Vragenlijst Verstandelijke Beperking
Femke Jonker, Laurette Goedhard, Sophie Kruidijk &
Henk Nijman (2016)

Doel van de vragenlijst
Deze vragenlijst meet adaptieve vaardigheden. Dat zijn (dagelijkse) vaardigheden die nodig zijn om zelfstandig te kunnen functioneren. Beperkingen in deze vaardigheden kunnen duiden op een (licht) verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid.
Samen met de uitslag van een intelligentietest kan een inschatting gemaakt worden van de ernst van de verstandelijke beperking op conceptueel, sociaal en praktisch gebied.
De lijst kan ook gebruikt worden als evaluatie-instrument bij het aanleren van adaptieve vaardigheden en bij het inschatten van hoeveel en welk type begeleiding de cliënt daarbij nodig heeft. Op de laatste pagina kan een profiel worden gemaakt van de sterk en zwak ontwikkelde vaardigheden van de cliënt.

INVULINSTRUCTIE

- ✓ De lijst wordt ingevuld door iemand die goed zicht heeft op het dagelijks functioneren van de cliënt, zoals een begeleider of een volwassen gezinslid. De lijst wordt dus niet ingevuld door de cliënt zelf.
- ✓ Vul in wat de cliënt *normaliter* doet, niet wat hij potentieel kan (maar niet uitvoert).
- ✓ De vragen worden beantwoord aan de hand van de volgende schaal:
1= weet de vaardigheid niet uit, ook niet met hulp ... tot ... 5= voert de vaardigheid geheel zelfstandig uit.
- ✓ Vul alle vragen in, ook als u niet helemaal zeker bent van uw antwoord. Kruis in dat geval het vakje "op inschatting" aan, zodat duidelijk is dat het om een inschatting gaat. Indien u weet dat de cliënt de vaardigheid normaliter uitvoert, laat dan het vakje "op inschatting" leeg.
- ✓ Wanneer u de cliënt een score 1 of 2 geeft, kruis dan het vakje "leerbaar" aan indien u van mening bent dat de cliënt de vaardigheid wel zou kunnen leren. Als u van mening bent dat de cliënt niet leerbaar is, in deze vaardigheid, laat het vakje dan leeg.
- ✓ Bij een aantal vragen worden voorbeelden gegeven. De cliënt hoeft niet aan alle voorbeelden te voldoen. Ga bij het scoren van de vaardigheid uit van wat qua frequentie gangbaar is (nagels knippen hoeft bijvoorbeeld niet dagelijks).

DATUM : _____ DISCIPLINE OF BEROEP VAN DE INVULLER : _____

Made to stand gewonnen door het Expertisecentrum
Forensische Psychiatrie (JPG) en Expertisecentrum De Borg

Expertisecentrum
Forensische
Psychiatrie **de Borg** **1**

Praktisch gebruik van de AVVB

AVVB invullen

Hoe?

- PDF en magazine “Cliënt in beeld door de AVVB” De Borg

Over wie?

- Cliënten met een vermoeden van een LVB
- Met of zonder psychiatrische co-morbiditeit
- 16 +
- Vooral geschikt voor de ‘hogere’ niveaus (LVB en zwakbegaafd)

AVVB invullen (vervolg)

INVULINSTRUCTIE

De lijst wordt ingevuld door iemand die goed zicht heeft op het dagelijks functioneren van de cliënt, zoals een begeleider of een volwassen gezinslid. De lijst wordt dus niet ingevuld door de cliënt zelf.

Proxi-instrument: invullen door een referent

- Wie mag dat zijn? – iemand die de cliënt goed kent in zijn/haar dagelijks functioneren
- Professionals: vooral woonbegeleiders en groepsleiders hebben goed zicht
- Psychologen, werkgevers en leraren hebben gedeeltelijk zicht
- Bij ouders met lagere intelligentie: liefst face-to-face interviewen
- Cliënten hebben de neiging zichzelf te overschatten

AVVB invullen (vervolg)

INVULINSTRUCTIE

Vul in wat de cliënt normaliter **doet**, niet wat hij potentieel **kan** (maar niet uitvoert).

Wat *doet* iemand ipv wat *kan* iemand

- Alle vragen van de AVVB zijn zo geformuleerd dat je beantwoordt wat iemand daadwerkelijk uitvoert
- IQ staat voor de potentie, adaptief functioneren staat voor wat iemand daar daadwerkelijk van waarmaakt.
- Let op: adaptief functioneren kan verminderd zijn door:
 - Motivatiegebrek
 - Tijdelijk verminderd functioneren
 - Overvraging
 - Niet nodig (bv. reizen met OV is niet nodig omdat iemand op de fiets overal heen gaat)
 - Geen mogelijkheid (bv. op een gesloten afdeling)

AVVB invullen (vervolg)

INVULINSTRUCTIE

Invullen van een 5-punt Likertschaal

- 1=voert de vaardigheid niet uit, ook niet met hulp ... t/m ... 5= voert de vaardigheid geheel zelfstandig uit
- Vrijheid van de invuller om nuance aan te geven met score 2, 3 en 4
- Uitgangspunt voor deze nuancering: Adaptief onafhankelijk functioneren betekent:
 - De vaardigheid wordt zo vaak uitgevoerd als dat het nodig is om zelfstandig te kunnen functioneren en
 - De vaardigheid wordt zelfstandig en geheel op eigen initiatief uitgevoerd.

AVVB invullen (vervolg)

INVULINSTRUCTIE

ZELFZORG EN HYGIËNE							op inschatting leerbaar?	
		1	2	3	4	5		
1	Staat uit zichzelf en op tijd op			✗				✗
2	Poetst tanden (of reinigt kunstgebit)					✗		
3	Draagt schone kleding					✗		

Gebruik van 'op inschatting'

- Als je de vaardigheid niet daadwerkelijk geobserveerd hebt, maar wel een vergelijkbare vaardigheid geobserveerd hebt
- Bij teveel invullingen met 'op inschatting': leer de cliënt eerst beter kennen
- Realiseer je dat de uitslag minder betrouwbaarheid wordt
- Forensisch: bij deze doelgroep zijn veel vaardigheden niet uitvoerbaar. Bouw dan stapsgewijs verlof op, zodat er tijd is om vaardigheden te trainen

AVVB invullen (vervolg)

Leerbaar?

ZELFZORG EN HYGIËNE						op inschatting leerbaar?	
	1	2	3	4	5		
1 Staat uit zichzelf en op tijd op			✗				✗
2 Poetst tanden (of reinigt kunstgebit)					✗		
3 Draagt schone kleding					✗		

- Bij 1 en 2 scores
- Als je inschat dat vaardigheden leerbaar zullen zijn
- Van belang als het doel wordt om vaardigheden te trainen
- Beter beginnen met als leerbaar ingeschatte vaardigheden ter vergroting motivatie

AVVB invullen (vervolg)

Uitleg enkele items waarover soms vragen worden gesteld:

Wat scoor je als iemand bewindvoering heeft?

Een 5-score kan alleen gegeven worden als iemand zijn geld volledig zelf beheert. Het gaat er dus niet om of het geld op de goede manier wordt beheerd, maar in hoeverre iemand dit zelfstandig kan.

Heeft noodzakelijke verzekeringen afgesloten

Een 5-score kan alleen gegeven worden als iemand geheel zelfstandig deze verzekeringen heeft afgesloten. Het gaat er dus niet om of er verzekeringen zijn afgesloten, maar of een cliënt daar zelfstandig toe in staat is.

Betekenisvolle daginvulling =

- Gezonde afwisseling tussen leuke, sociale en verantwoordelijke activiteiten
- Die betekenis geven
- Zonder overvraging
- Niet perfect maar goed genoeg

Vermaakt zich met zelfbedachte activiteiten (maatschappelijk verantwoord)

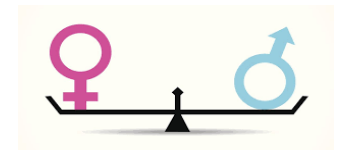
Naar eigen inschatting: Bv. gamen kan leuk en sociaal vermaak zijn, maar het kan ook verslavend worden of juist gebruikt worden om fysieke sociale contacten uit de weg te gaan

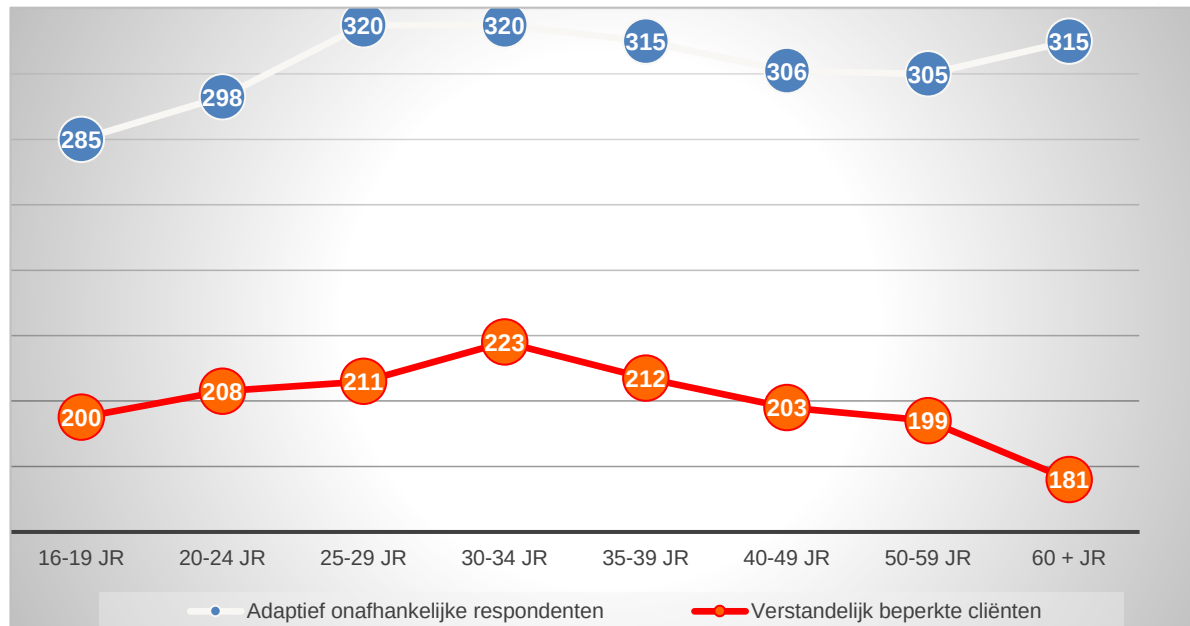
Psychometrische kwaliteiten AVVB

Verbanden tussen globale demografische gegevens en AVVB-scores

- 2081 cliënten en 129 adaptief onafhankelijk functionerende vrijwilligers
- De interne consistentie van de gehele schaal bleek zeer hoog (Cronbach's alpha 0.98)
- Normaalverdeling bij visuele inspectie
- Geen verschil in AVVB-scores tussen mannen en vrouwen [$t(1220) = 0.68$, $p = 0.50$, tweezijdig getoetst]
- Significant verschil in AVVB-scores tussen adaptief onafhankelijk functionerende vrijwilligers en cliënten (309 versus 205) [$t(1349) = 39.65$ $p < 0.001$].
- Bij alle losse items van de AVVB was het verschil tussen vrijwilligers en cliënten significant ($p < 0.001$). Alle items hebben dus een onderscheidende waarde

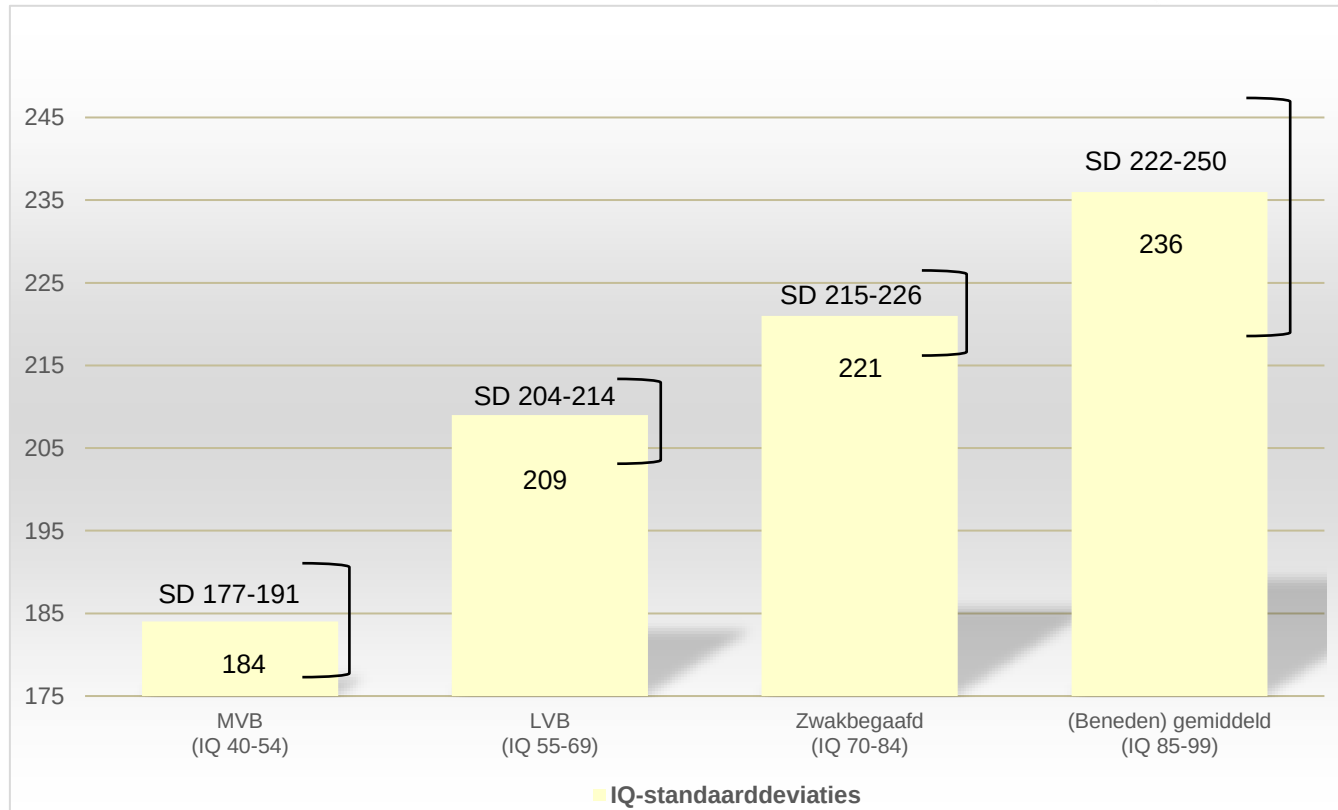
Verbanden tussen leeftijd en AVVB

Cliënten in alle leeftijdsgroepen behalen veel lagere scores dan adaptief onafhankelijke respondenten

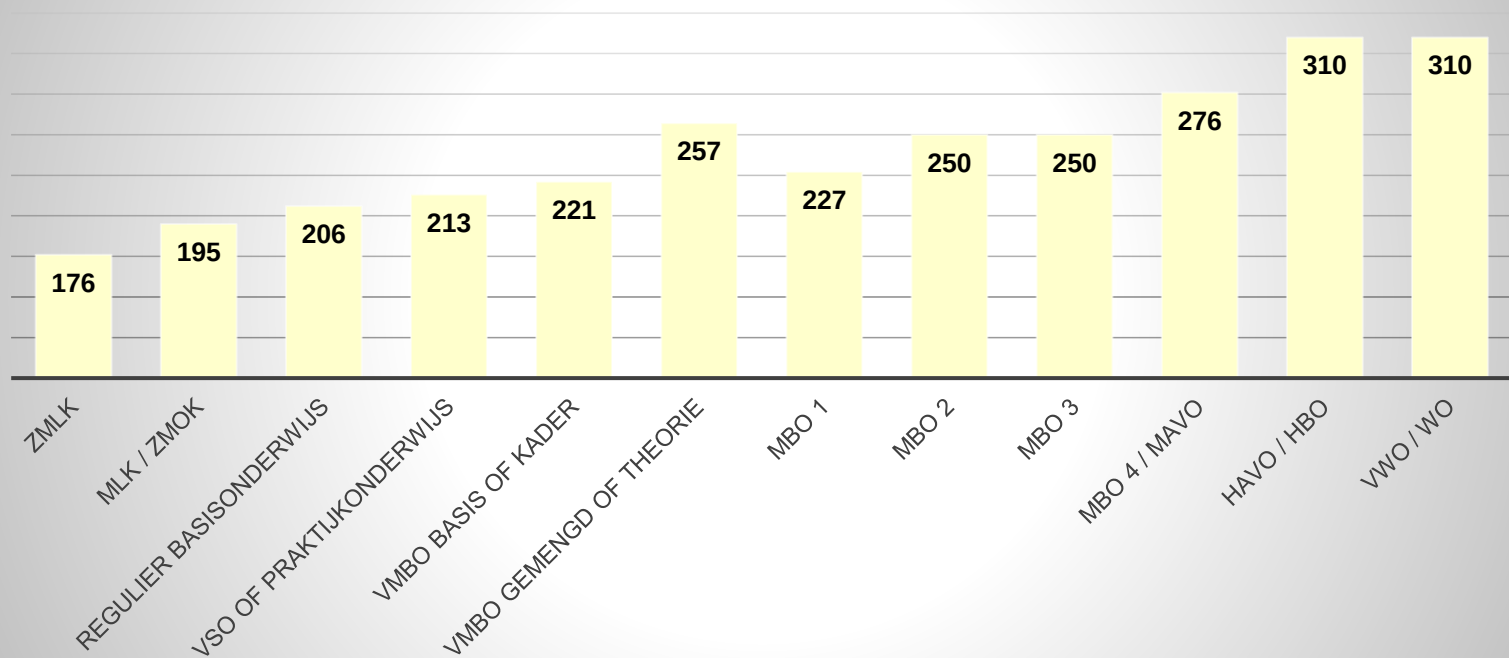
Cliënten met een LVB doen er iets langer over om hun hoogste niveau van functioneren te halen

Verbanden tussen IQ en AVVB

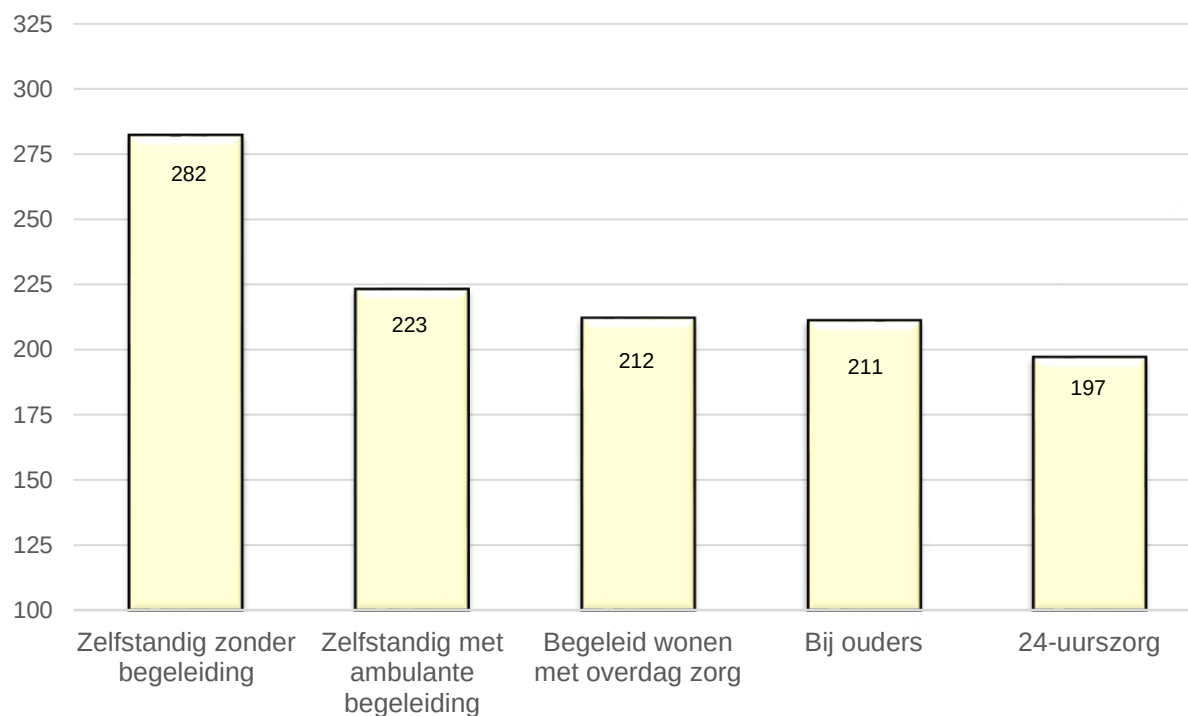

Verbanden tussen opleidingsniveau en AVVB

Figuur 3: Verbanden tussen opleidingsniveau en AVVB-scores

Verbanden tussen woonsituatie en AVVB

Gebruiksdoelen AVVB

Gebruiksdoelen AVVB

- Classificeren en indiceren
- Sterkte – zwakte analyse maken
- Ondersteuningsbehoefte inschatten
- Vaardigheden aanleren

Classificeren en indiceren

- Leonie
- Opleiding Mbo 1
- 31 jaar
- Getrouwd
- 2 kinderen van 6 en 8 waarvan de oudste ASS en LVB (kinderen zijn uit huis)
- 3 jr na geboorte kinderen in behandeling op verschillende afdelingen in de GGZ (eetstoornis, trauma's, dwanghandelingen, stemmen horen)
- Nu ambulante behandeling vanwege een afhankelijke en vermijdende persoonlijkheidsstoornis
- Hulpvraag: intensiveren behandeling voor persoonlijkheidsstoornis in klinische setting wegens onvoldoende behandelresultaat

Classificeren en indiceren

WAIS-IV:

Totaal IQ 56

Verbaal begrip 70

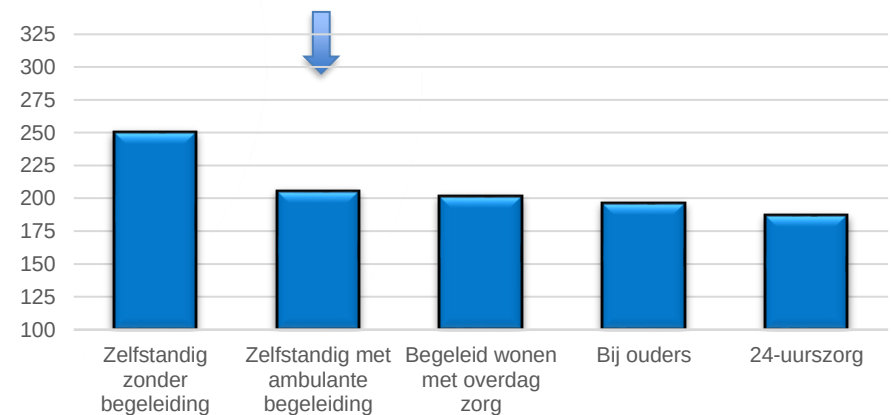
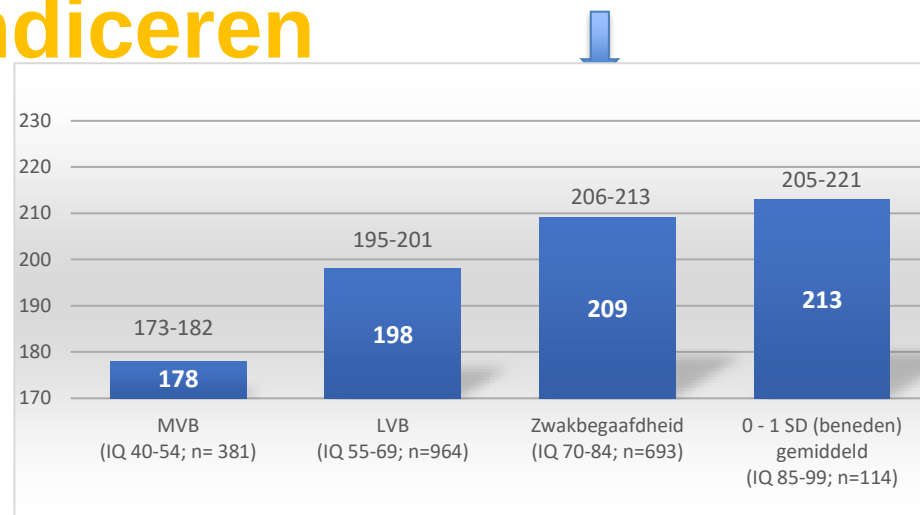
Perceptueel redeneren 59

Werkgeheugen 55

Verwerkingssnelheid 70

AVVB: Totaalscore 207

- Diagnostische conclusie (incl psychiatrie)
- Indicatie advies?

Classificeren en indiceren

- Het IQ ligt op de grens van een matig tot licht verstandelijke beperking. Dat betekent dus dat er aanwijzingen zijn voor een VB.
- Het adaptief functioneren ligt hoger, op het niveau van zwakbegaafdheid. Dit bepaalt de ernst van de VB. In dit geval zou de classificatie zwakbegaafdheid het best passend zijn.
- Haar functioneringsniveau is vergelijkbaar met mensen die ambulante woonondersteuning krijgen. Zij lijkt dan ook overvraagd te worden in haar capaciteiten.
 - De vraag is dan of de psychiatrische problematiek op zichzelf staat of dat deze (mede) veroorzaakt wordt door overvraging
 - Cliënte is geïndiceerd voor ambulante woonbegeleiding en een steunend psychologisch contact om te beoordelen hoe de psychiatrische klachten zich ontwikkelen. Na oplossen overvraging pas inschatting of behandeling binnen de GGZ nog geïndiceerd is

Classificeren volgens DSM-5

1. Leerproblemen in de ontwikkelingsleeftijd?
(schoolopleiding)
2. Uitslag IQ-test laag?
Heeft dit effect op het functioneren op minstens 1 vd 3 domeinen (conceptueel, sociaal en praktisch)?

Ja, er is sprake van een verstandelijke beperking

3. Bepaling ernst:
 - Bekijk uitslag AVVB
 - Aanwijzingen voor tijdelijk verlaagd functioneren?
4. Beschrijf de context: gunstig of ongunstig? (zie ook dia 10)

Sterkte – zwakte analyse maken

Vul op de achterzijde van de AVVB het profiel van de cliënt in

Referentiewaarden van schaalscores en totaalscores

	N	Zelfzorg en hygiëne	Huishoudelijke vaardigheden	Overig zelfstandig functioneren	Deelname sociaal verkeer	Executieve functies	Totaalscore
MVB (IQ 40-54)	261	25	23	56	53	25	182
LVB (IQ 55-69)	617	26	26	70	58	27	207
Zwakbegaafd (IQ 70-84)	440	26	26	77	61	28	219
(Laag)gemiddeld (IQ 85-99)	60	27	27	83	62	31	229

Sterkte – zwakte analyse maken

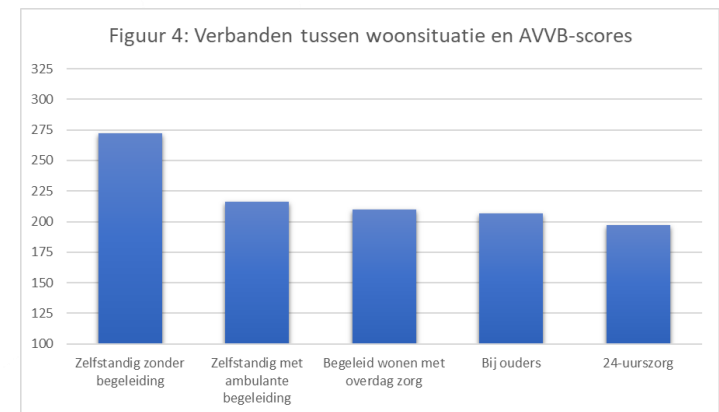
Gaat vaak vooraf aan

- Het aanleren van vaardigheden of
 - Inschatten van de begeleidingsbehoefte: soort en mate van
-
- Vraag je bij lage scores af of er sprake is van:
 - Niet kunnen / een vaardigheidstekort
 - Motivatiegebrek
 - Tijdelijk verminderd functioneren
 - Overvraging
 - Niet nodig hebben van de vaardigheid
 - Geen mogelijkheid om de vaardigheid uit te voeren

Ondersteuningsbehoeften inschatten

Inschatting maken welke woonvorm passend is:

1. Mate van zelfstandigheid – beoordeel de totaalscore m.b.v. het magazine 'cliënt in beeld door AVVB'
2. Schat naast het algemene niveau in of er specifieke vaardigheden nodig zijn bij een bepaalde woonplek (bv. de locatie is alleen bereikbaar met openbaar vervoer)

AVVB als evaluatie instrument (ROM)

- 1^e invulling: veel 'op inschatting'? → eerst beter observeren
- Train de vaardigheden die je als leerbaar inschat en die de cliënt en het team belangrijk vinden

Meten en met cliënt
en team
afspreken welke
vaardigheden getraind
worden

Metan van
(tussentijds)
resultaat

Voorbeeldverslag

AVVB (Adaptieve Vragenlijst Verstandelijke Beperking)

Meetpretentie: Adaptief functioneren volgens de DSM-5, voor de vaststelling van de ernst van een verstandelijke beperking.

De vragenlijst is ingevuld door de persoonlijk begeleider.

Op de schaal voor zelfzorg en hygiëne komt betrokkene uit op een score van 26. Zijn uiterlijk verzorgt hij erg goed, maar hij eet niet altijd gezond en het dag- nachtritme raakt soms verstoord. Op de schaal voor huishoudelijke vaardigheden behaalt betrokkene een score van 18 en hier wordt duidelijk dat betrokkene weinig huishoudelijke vaardigheden uitvoert. Op de schaal voor overig zelfstandig functioneren behaalt betrokkene een score van 72. Hij heeft redelijk besef van de waarde van geld, maar heeft moeite met geldbeheer. Met lezen, schrijven en administratie heeft hij enige moeite. Verkeersveiligheid en zelfstandig reizen zijn sterke kanten. Hij kan zich slecht vermaken en kan moeilijk een baan of dagbesteding volhouden. Wat betreft het sociaal functioneren behaalt betrokkene een score van 59. Hij kan zich in het openbaar redden, maar laat zich niet snel overhalen tot verkeerde activiteiten en heeft al een tijdje een vriendin die een positieve invloed heeft. Op de laatste schaal over executief functioneren behaalt betrokkene een score van 23. Met de meeste vaardigheden zoals nadenken voor je handelt, op tijd op afspraken komen, flexibel aanpassen en leren van fouten heeft betrokkene moeite.

De totaalscore van betrokkene van 198 licht in de range van een licht verstandelijke beperking, richting de matig verstandelijke beperking. Wanneer gekeken wordt naar de afzonderlijke schalen scoort betrokkene vooral op huishoudelijke vaardigheden en executief functioneren laag. De deelname aan het sociale verkeer en overig zelfstandig functioneren zijn betrokkenes relatief sterke kanten.

Concluderend kan gesteld worden dat problemen al vroeg in de jeugd zichtbaar werden, waardoor betrokkene vanaf groep 3 speciaal onderwijs heeft gevolgd. Cognitief functioneert hij op een zwakbegaafd intelligentieniveau. De ernst van de verstandelijke beperking dient echter gesteld te worden op basis van de ernst van de problemen in het adaptief functioneren. Betrokkene komt daar op de grens van licht tot matig verstandelijk beperkt niveau uit. Volgens zijn persoonlijk begeleider functioneert betrokkene echter momenteel iets minder goed omdat hij recent zijn baan is kwijtgeraakt en door deze teleurstelling ook moeilijker te motiveren is tot andere verantwoordelijkheden. Hij zou op adaptief niveau echter niet boven de waarden uitkomen van iemand met een licht verstandelijke beperking. Om die reden lijkt de classificatie licht verstandelijke beperking het meest passend.